

Prilog poznavanju gotičkog zlatarstva u Dubrovniku

UDK: 739.1.04 (497.5 Dubrovnik) "13"
247.3 (497.5 Dubrovnik) "13"

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 1. 9. 2008.

Prihvaćeno: 5. 9. 2008.

Vinicije B. Lupis
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar –
Područni centar Dubrovnik
HR, 10 000 Zagreb
Marulićev trg 19
vinicije.lupis@pilar.hr

| 151

Autor nastavlja svoja istraživanja dubrovačkoga Prvostolnog moćnika. Svakako najznačajniji gotički moćnik u Prvostolnom moćniku je moćnik ruke sv. Marije Magdalene. Realistički je oblikovan i pripadao je samostanu sv. Klare. S prednje je strane urešen reljefnim likom sv. Marije Magdalene u kasnogotičkoj niši, a površinu rukava ovog bogato pozlaćenog brahijalija prekriva 18 medaljona u tri reda s prikazima: zmaja, sv. Petra, lava, nepoznatog sveca, orla, svetice s križem, arhandela, baziliska, nepoznatog sveca, orla, nepoznatog sveca, baziliska, nepoznatog sveca, grifona, nepoznatog sveca, jednoroga i nepoznatog sveca.

Svakako, jedan od najzanimljivijih primjeraka iz dubrovačkog Moćnika je moćnik ruke sv. Antuna Opata (XXXI.), s prikazom sokolarenja, a muški i ženski lik na ovom moćniku povezani su ljubavnim simbolizmom, iznimno popularnim, pod nazivom caccia d'amore, koji svoju literarnu podlogu ima u Boccacciovoj Ninfale fiesolano. Treći razmatrani moćnik je brahijalij (XXXIX.) svete bokokotorske braće Petilovrijenaca, izrađen od iskucanoga, graviranoga i pozlaćenoga srebra. Opisane moćnike možemo pripisati hipotetskom Majstoru II. fantastičnog bestijarija, koji je u punom smislu bio pripadnik europske gotike, s bogatim likovnim ansamblom motiva složene srednjovjekovne likovne imaginacije. Razmatrana skupina moćnika većinom potječe iz crkve sv. Klare. Nepoznati dubrovački zlatar raspolagao je najsloženijim ikonografskim programom, uz složeni fantastični životinjski svijet i figuralne prikaze sofisticiranoga dvorskog života i lova na sokolove.

Ključne riječi: sv. Marija Magdalena, moćnik, ruka, noga, bestijarij

U JEDNOJ od prijašnjih rasprava ustvrdili smo činjenicu da je XIV. stoljeće najznačajnije u razvoju dubrovačkog zlatarstva te ujedno i vrhunac dubrovačkoga sakralnog zlatarstva, gdje se isprepleću različiti zlatarski utjecaji. Tada se prvi put hipotetski definirao likovni opus nekoliko dubrovačkih zlatara XIV. stoljeća, koje smo, zbog lakšeg snalaženja u brojnim umjetnicima dubrovačke riznice, nazvali hipotetskim imenima. Tada smo ustvrdili i postojanje opusa hipotetskoga dubrovačkog majstora koji je djelovao oko sredine XIV. stoljeća, a nazvali smo ga *Majstorom fantastičnog bestijarija*. Razlučili su se *Majstor I.* i *Majstor II.* Majstoru II. fantastičnog bestijarija pripisani su sljedeći moćnici iz dubrovačkog Prvostolnog moćnika: VII., XXV., XXXIX., CLXII. i CLXVI. te moćnik iz dominikanskog samostana.¹ Majstor I. i Majstor II. fantastičnog bestijarija, koji su djelovali u prvoj četvrtini i oko sredine XIV. stoljeća, te početkom druge polovice XIV. stoljeća, raspolagali su najsloženijim ikonografskim programom, uz fantastični životinjski svijet i figuralne prikaze sofisticiranoga dvorskog života i lova na sokolove. Moćnik ruke sv. Marije Magdalene (XXV.), pripisan Majstoru II. fantastičnog bestijarija, vrhunac je sačuvanoga dubrovačkog zlatarstva i vrhunac zlatarstva u hrvatskim zemljama svojeg vremena, a blizak je heraldičkom bestijariju i umjetnosti obrade kovina dvorske sfragistike, kojoj je Dubrovnik bio veliko i značajno središte.² (Sl. 1, 2)

Moćnik ruke sv. Marije Magdalene (XXV.) brahijalij je s realistički oblikovanom šakom u dugoj rukavici (53,2 × 8,5 cm). Pripadao je samostanu sv. Klare. S prednje je strane urešen reljefnim likom sv. Marije Magdalene u gotičkoj niši. Svetičin lik, okružen viticama vinove loze izvedenim iznimno kvalitetno tehnikom »na proboj«, najkvalitetniji je figuralni prikaz dubrovačkoga gotičkog zlatarstva općenito. Meki nabori svetičina plašta, plastičnost lika, uravnoteženost pokreta i blaga S-forma odaju vrhunskog umjetnika u obradi plemenitih kovina. Jednom rukom svetica pri drži plašt, a drugom drži posudu s pomasti u spomen na čin pomazanja Isusovih nogu.³ Ispod svetičina lika u viticama akantovih listova nalaze se četiri fantastična lika (zmajevi). Površina moćnika prekrivena je s tri niza po šest šesterolisnih medaljona između kojih su četverolisni ornament.

Četverolisni ornament primijenjen je na cijelom nizu dubrovačkih moćnika, a po kakvoći najbliži mu

1 Lupis 2006, str. 187-190; Lupis 2006, str. 187.

2 Lupis 2006, str. 190.

3 Giorgi 2007, str. 432; Lanzi 2007, str. 49.

Sl. 1. Moćnik ruke sv. Marije Magdalene (XXV.) iz Moćnika dubrovačke prvostolnice, Majstor fantastičnog bestijarija II, 14. st. (foto: Z. Alajbeg)

Sl. 2. Detalj moćnika ruke sv. Marije Magdalene (XXV.) iz Moćnika dubrovačke prvostolnice, Majstor fantastičnog bestijarija II, 14. st. (foto: Z. Alajbeg)

je uzbibani četverolisni ornament unutar mreže koja prekriva rukavice brahijalija desne ruke sv. Vlahu (VII.). Oplošje rukava ovog moćnika prekriveno je iznimno kvalitetnim gotičkim florealnim ornamentom u kvadratičnoj mreži. Na dnu moćnika nalazi se eliptični medaljon sa stiliziranim akantovim listom i natpisom: *+BRAZO DE. S. BLASIVS+*. Elegantni gotički moćnik desne ruke sv. Vlahu rađen je tehnikom iskucavanja po kvalitetnoj štanci. I ovaj je moćnik poput moćnika ruke sv. Marije Magdalene pripadao samostanu sv. Klare, a isti umjetnik izradio je i moćnik u dominikanskom samostanu.⁴

U prvom nizu medaljona moćnika ruke sv. Marije Magdalene (XXV.) nalazi se harpija,⁵ fantastično biće s ljudskom glavom, muški svetački lik, grifon,⁶ muški svetački lik, bik i ženski svetački lik s krunom na glavi. (Sl. 3, 4, 5, 6)

U središnjem nizu nalaze se: arhanđeo, harpija, evanđelist, heraldički orao s krunom (podsjeća na

4 Lupis 2003, str. 175.

5 Rebold Benton 1992, str. 37.

6 Grifon iskucan po istoj matrici nalazi se na moćniku Nevine dječice (LXXXIX.).

Sl. 3. Detalj moćnika ruke sv. Marije Magdalene (XXV.) iz Moćnika dubrovačke prvostolnice, Majstor fantastičnog bestijarija II, 14. st. (foto: Z. Alajbeg)

Sl. 4. Detalj moćnika ruke sv. Marije Magdalene (XXV.) iz Moćnika dubrovačke prvostolnice, Majstor fantastičnog bestijarija II, 14. st. (foto: Z. Alajbeg)

Sl. 5. Detalj moćnika ruke sv. Marije Magdalene (XXV.) iz Moćnika dubrovačke prvostolnice, Majstor fantastičnog bestijarija II, 14. st. (foto: Z. Alajbeg)

Sl. 6. Detalj moćnika s heraldičkim simbolom lava ruke sv. Marije Magdalene (XXV.) iz Moćnika dubrovačke prvostolnice, Majstor fantastičnog bestijarija II, 14. st. (foto: Z. Alajbeg)

Sl. 7. Moćnik ruke sv. Antuna Opata (XXXI.) iz Moćnika dubrovačke prvostolnice, Majstor fantastičnog bestijarija II, 14. st. (foto: Z. Alajbeg)

carskog orla Žigmunda Luksemburškog), svetački lik i fantastični lik s ljudskom glavom, lavljim šapama i orlovim krilima. U posljednjem nizu nalaze se: fantastično biće slično zmaju, evanđelist, prikaz lava,⁷ evanđelist, orao i svetica s križem. Zapravo, dubrovački je zlatar prikazao četiri simbola evanđelista, četiri lika evanđelista, pet likova fantastičnih životinja, jednog heraldičkog orla, dva muška i dva ženska svetačka lika. Na dnu brahijalija je srebrna pločica s natpisom: *+MANVS MARIAE MAGDALENÆ+*. Nažalost, donji je medaljon izgubljen i zamijenila ga je ravna pločica sa žigom sv. Vlaha i žigom dubrovačkog zlatara Pava Percera (PP), koji je 1779. obavio popravak moćnika prije ukidanja samostana sv. Klare.⁸ Prijenos umjetnina iz samostana sv. Klare u dubrovačku prvostolnicu zbio se 31. listopada 1806. godine.⁹

Svakako, jedan od najzanimljivijih primjeraka iz dubrovačkog Prvostolnog moćnika je moćnik ruke sv. Antuna Opata (XXXI.). (Sl. 7) Radi se o realistično oblikovanoj ruci (48,5 × 7,9 cm), izrađenoj prema otisku ljudske ruke, blago skvrčenih prstiju, zbog udara koji su mogli nastati 1667.; oko zapešća je urešena širokom vrpcom izvedenom u tehnici »na proboj« u obliku vitica vinove lozice, iznimne kakvoće, koja se pojavljuje na većem broju moćnika u dubrovačkoj riznici. Kovinska vrpca istog biljnog motiva smještena je vertikalno, na prednjoj strani dokoljenice, a unutar jedne vitice nalazi se otvor za moći. Na dnu moćnika iskucan je lik anđela u visokom reljefu, a uokolo medaljona teče natpis na punciranoj vrpici koji glasi: *+RELIQVIE. SANTVS. ANTONNIVS.* (Sl. 8) U donjoj zoni moćnika su četiri arkade s biljnim viticama. Ispod lukova arkada izvedenih u tehnici »na proboj« smješteni su likovi: sv. Antun Opat s praščićem, zvonom u ruci i štapom T - oblika, ikonografskim simbolom tog profilaktičkog sveca; slijedi zatim lik djevojke s gotičkom frizurom u dugoj haljini s kaležom u jednoj ruci i druge uzdignute ruke, te lik sokolara u dugoj tunici, sa sokolom u jednoj ruci i druge uzdignute kojom upućuje sokola u lov. (Sl. 9, 10, 11, 12) Treći lik je muškarac u dugoj tunici ruku upravljenih prema djevojci sa sedam zvijezda uokolo glave, koja možda simbolizira završetak stvaranja i predstavlja simbolični lik prvog Adama. Na ovom je moćniku prikazan zanimljiv i rijedak prikaz sokolarenja, osobito omiljenog lova u starom Dubrovniku; u povijesti Dubrovač-

7 Lav iskucan po istoj matrici nalazi se na moćniku sv. Antolina iz Auvergne (LXVI.).

8 Lentić 1987, str. 374.

9 Arhiv dubrovačke biskupije, ser. 35, XXIII - 1, str. 254.

Sl. 8. Detalj s reljefom arhandela s moćnika ruke sv. Antuna Opata (XXXI.) iz Moćnika dubrovačke prvostolnice, Majstor fantastičnog bestijarija II, 14. st. (foto: Z. Alajbeg)

Sl. 9. Detalj s likom sv. Antuna Opata s moćnika sv. Antuna Opata (XXXI.) iz Moćnika dubrovačke prvostolnice, Majstor fantastičnog bestijarija II, 14. st. (foto: Z. Alajbeg)

Sl. 10. Detalj s muškim likom s moćnika sv. Antuna Opata (XXXI.) iz Moćnika dubrovačke prvostolnice, Majstor fantastičnog bestijarija II, 14. st. (foto: Z. Alajbeg)

Sl. 11. Detalj sa ženskim likom s moćnika sv. Antuna Opata (XXXI.) iz Moćnika dubrovačke prvostolnice, Majstor fantastičnog bestijarija II, 14. st. (foto: Z. Alajbeg)

Sl. 12. Detalj sa sokolarom s moćnika sv. Antuna Opata (XXXI.) iz Moćnika dubrovačke prvostolnice, Majstor fantastičnog bestijarija II, 14. st. (foto: Z. Alajbeg)

ke Republike uz sokolarenje je vezan i običaj darivanja napuljskoga potkralja tijekom nekoliko stoljeća.¹⁰ U srednjem vijeku sokol se katkada prikazivao kako komada zečeve, koji su simbol bluda, pa bi sokol u tom slučaju simbolizirao pobjedu nad seksualnom željom, odnosno nad napasti kojoj je sv. Antun Opat bio izložen u pustinji Natronu. Sokolar drži u ruci pticu koju je uhvatio sokol, prekinuvši ulogu posrednika između neba i zemlje.¹¹ Alegorijski lik djevojke s pet zvijezda iznad glave svjedoči o rafiniranom gotičkom likovnom jeziku Dubrovnikâ tog vremena. Djevojka je prikazana u dugoj gotičkoj haljini i kose upletene oko ušiju, po francuskoj modi prve četvrtine XIV. stoljeća.¹² Možda se radi o simbolu prve Eve i istočnoga grijeha ispod stabla svijeta. Kršćanstvo je taj simbol proširilo na križ, načinjen od drva stabla spoznaje dobra i zla. Bizantska liturgija i dandanas, na dan slavljenâ Svetog križa opjevava drvo života zasađeno na Križnome putu, stablo na kojemu Kralj stoljećima radi na našem spasenju, stablo koje se, izlazeći iz dubine zemlje, i posvećuje sve do granica svemira. Velika originalnost judeokršćanstva sastoji se u transfiguraciji povijesti u teofaniju i sublimirani simbolički rječnik simbola.¹³

10 Mitić 1978, str. 113-135.

11 Chevalier, Gheerbrant, 2007, str. 677.

12 Racinet 1989, 140-141; Tortora, Eubank 1999, str. 146.

13 Eliade 2006, str. 198-200.

U prikazu sokolarenja, zapravo, muški i ženski lik na ovom su moćniku povezani ljubavnim simbolizmom, iznimno popularnim, koji je poznat pod nazivom *caccia d'amore*, a svoju literarnu podlogu ima u Boccacciovoj *Ninfale fiesolano*.¹⁴ Na mladenkinjoj škrinji koja se čuva u Victoria & Alberth Museum u Londonu, koja potječe iz razdoblja oko godine 1330., nalazimo prikaz sokolarenja i drva života – vrta uživanja, s muškarcem i ženom. (Sl. 16) Nicola i Giovanni Pisano na fontani u Perugi prikazali su mjesec svibanj kao ljubavni par konjanika u lovu sa sokolom. (Sl. 13) U trecentu se *caccia d'amore* vezuje uz francuski dvorski utjecaj koji se širio trubadurskim pjesmama. Ta likovna tema bila je veoma raširena pa se tako u bostonskom Museum of Fine Arts čuva *goffanuccio* s prikazom lova *Jagdszenen* iz XIV. stoljeća, a u Louvreu šalica s prikazom lova Giovannija di Paola. Na škrinjici iz Sv. Ursule u Kölnu (Sl. 14) prikazan je ljubavni par, sokolar i dama, i lov na zeca. Dubrovački prikaz dame uzdignutih ruku s kaležom u jednoj ruci likovno je najbliži prikazima sa škrinjice iz XIV. st. u privatnoj kolekciji. (Sl. 15)

Značajno je spomenuti da se u Hrvatskoj nalazi još jedan primjerak prikaza lova koji potječe iz istoga kulturnog kruga. Radi se o škrinjicama moćnicima sv.

14 Seidel 1994, str. 38; Watson 1979, str. 137; Muscetta, Rivalta 1968, str. 1214.

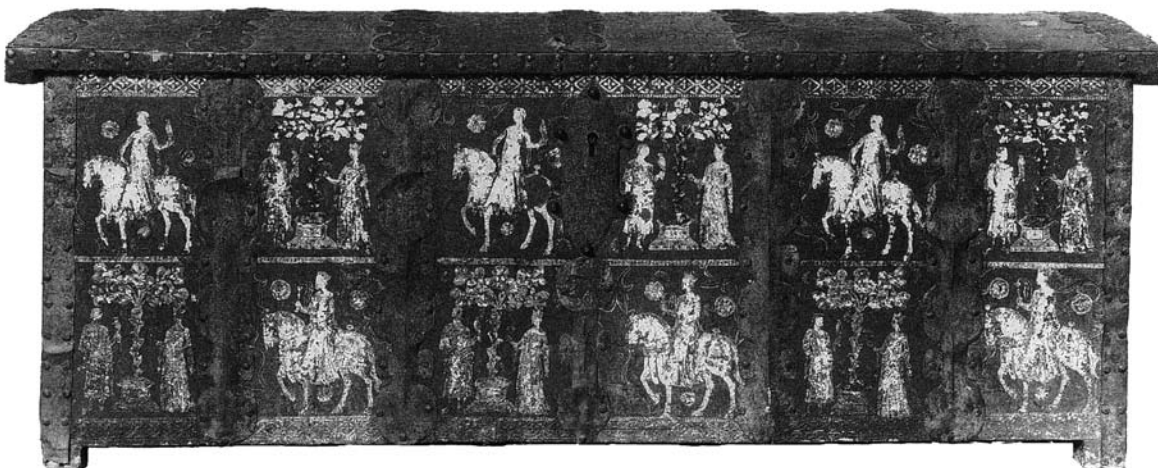
Sl. 13. Nicola i Giovanni Pisano, Alegorija mjeseca svibnja s Fontane Maggiore u Perugi

Sl. 14. Ljubavni par, Minnkästchen, Köln, St. Ursula

Sl. 15. Škrinja s motivom "caccia amorosa", privatna kolekcija, Italija

Sl. 16. Škrinja, London, Victoria and Albert Museum

Asela i sv. Marcele iz župne crkve u Ninu, nastalima krajem XIV. stoljeća, koji su ukrašeni srebrnim vrpca- ma sa štancanim prizorima lova, a vrpce iz unutraš- njosti moćnika danas su posebno izložene. Te vrpce su već dulje vrijeme pobuđivale pozornost znanstve- nika, a bilo je očito da su importirani rad, odnosno da

je likovni predložak nabavljen u razvijenijem europs- skom središtu. Treba ih povezati s temom *Liebesjagd* ili *caccia amorosa*.

Prikaz lova na zeca najljepše objašnjavaju stihovi iz XIV. stoljeća:

Sl. 18. Brahijalij (XXXIX.) svete bokokotorske braće Petilovrijevnaca iz Moćnika dubrovačke prvostolnice, Majstor fantastičnog bestijarija II, 14. st. (foto: Z. Alajbeg)

“Nel bosco senza foglie
cacciando una perdice molto stanca,
saltommi'nanzi una lepre bianca.

La sua bella vagheza
lasciar mi fece la caccia primiera
e sguir l'altra con la mia levriera.

Voltandosi più volte
uscì de' cani e fugì in una tana
e li fu presa temerosa e sana.

In braccio la ricolsi e la bacai:
caccia più dolce già mai non cacciai.”¹⁵

U posljednje vrijeme povjesničar umjetnosti Emil Hilje ova dva moćnika povezuje s Francescom Antonijem de Sextisom iz Milana, autorom čuvene Škrinje sv. Šimuna što ju je dala izraditi hrvatsko-ugarska kraljica Elizabeta.¹⁶ Zadarski kolega ispravno je upozorio na činjenicu da je zlatar Francesco, kao nadareni poje-

dinac u zlatarski razvijenoj, ali umjetnički provincijalnoj sredini, ostvario vrlo kvalitetna djela, dajući prinos onome što bismo mogli nazvati zadarskom školom.¹⁷ Isto možemo reći i za dubrovačkog zlatara koji je više nego očito bio nadaren, unijevši dah europske dvorske gotike i simbolike u sakralno zlatarstvo dubrovačkoga kulturnog kruga. Svakako, dubrovački zlatar bio je veoma dobro upućen u likovni jezik rafinirane dvorske gotike i likovnih predložaka *caccia d'amore* (Sl.20).

Ivo Lentić je ovaj moćnik, kao i moćnik sv. Marije Magdalene bez argumentacije datirao u XV. stoljeće.¹⁸ Modni detalji, međutim, kao i tehnika izradbe te likovne paralele govore suprotno. U Moćniku kotorske prvostolnice sv. Tripuna čuva se pod rednim brojem XXXIII. moćnik ruke nepoznatog sveca iz druge polovice XIV. stoljeća. Na dnu brahijalija nalazi se okrugli medaljon s iskucanim likom muškarca koji sjedi i u ruci drži sokola.¹⁹ Figuralni motiv sokolara smješten je u stiliziranom fitomorfnom krajobrazu. Istom nepoznatom dubrovačkom zlataru treba pripisati moćnike toraksa sv. Stjepana (CXXIX.), sv. Augustina (LXI.) i sv. Zenobija (CLXIV.), pa i veći broj moćnika ruku i nogu.

Svakako, nameće se činjenica velike sličnosti iskucanih muških likova i alegorijskoga prikaza žene dubrovačkog moćnika s morfologijom likova sa škrinje sv. Šimuna u Zadru (Sl. 19), koju je zlatar Francesco Antonijem de Sextis iz Milana u razdoblju od 1377. do 1380. izradio za naručiteljicu hrvatsko-ugarsku kraljicu Elizabetu Anžuvinku.²⁰ Današnji stupanj istraženosti dubrovačkog zlatarstva nije još uvijek dostatan za cjelovitiji sintetski prikaz prebogate zlatarske aktivnosti XIV. stoljeća. Predstoji nam još dug put inventarizacije, revalorizacije postojećih umjetnina, kao i dug put arhivskih istraživanja koji će nam pokazati brojnost nekoć postojećih arhivskih istraživanja.

Treći razmatrani moćnik je brahijalij (XXXIX.) svete bokokotorske braće Petilovrijevnaca (61,5 × 10,6 cm), izrađen od iskucanoga, graviranoga i pozlaćenoga srebra. (Sl. 18) Svinuta podlaktica urešena je oko zgloba pojasom biljnih vitica i zmajskih likova izvedenih “na proboj”. Fantastični bestijarij s reljefima zmajeva očito je rađen prema likovnim predlošcima koji su kolali Europom. Formom veoma bliski su punčirani zmajski likovi na mitri sv. Luja s oltarne pale

15 Seidel 1994, str. 39.

16 Hilje 1999, str. 47-56; Petricioli 1969, str. 347-350; Grgić 1972, str. 167-169; Domijan 1983, str. 28-29.

17 Hilje 1999, str. 51.

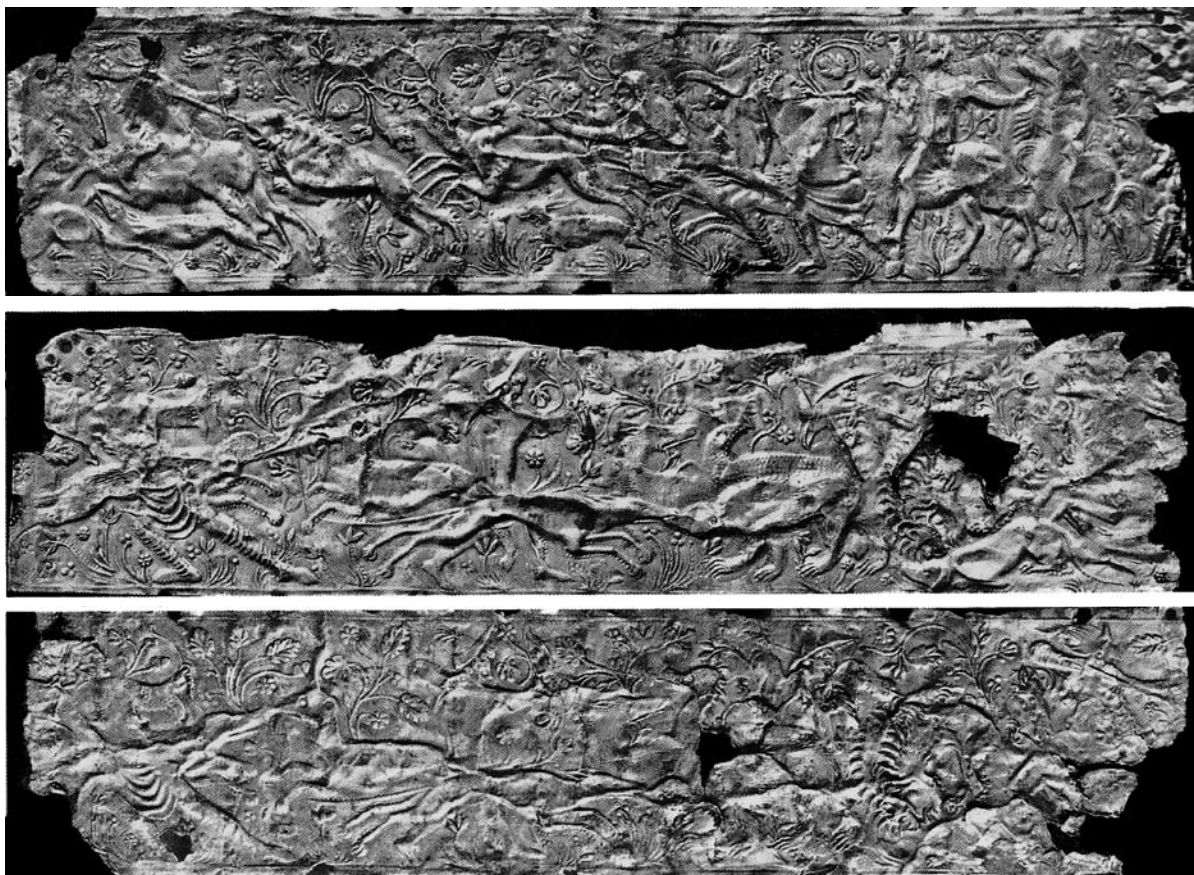
18 Lentić 1987, str. 375.

19 Lupis 2001, str. 47-52.

20 Jakšić, Tomić 2004, str. 97-120. Autori donose svu stariju literaturu.

Sl. 19. Franjo iz Milana, Škrinja sv. Šimuna: Ulazak Ludovika u Zadar, detalj kralja s pratnjom, sv. Šimun u Zadru (preuzeto iz I. Petricioli, Škrinja sv. Šimuna u Zadru, Zagreb 1990).

160 |

Sl. 20. Nepoznati zlatar, *Škrinjica sv. Anselma*, prikaz lova, Nin župna crkva (fotografija preuzeta iz monografije *Sjaj zadarskih riznica*, str. 230, Zagreb 1990.).

Sl. 21. Detalj sa svetačkim likom brahijalija (XXXIX.) svete bokokotorske braće Petilovrijenaca iz Moćnika dubrovačke prvostolnice, *Majstor fantastičnog bestijarija II*, 14. st. (foto: Z. Alajbeg)

Simonea Martinija Sv. Luj i kralj Robert Anžuvina iz napuljskoga Museo di Capodimonte.²¹ Srednju okomitu ukrasnu prugu rese dva iskucana kasnogotička kvadriloba u kojima je po jedan dopojasni svetački lik. Između dva kvadriloba je ovalni kvadrilob, okružen elegantnim viticama akanta i žira izvedenima »na proboj«. Na vrhu nadlaktice na glatkoj pozadini je visoka gotička niša u kojoj je reljefni lik sveca s knjigom i aureolom oko glave. (Sl. 21, 22) Niša je uokvirena bogatom biljnom dekoracijom. Aureola sveca izvedena je u obliku svinute vitice, sukladno izvedbi punciranih aureola na onodobnim poliptisima. Istovjetna aureola nalazi se na okovu matrikule sv. Nikole s Prijekog, iznimno vrijednom primjeru opremanja knjiga okovima od plemenitih kovina, iz godine 1378., s antropofornim likovima, nadomještajući nam dijelom spoznaju o brojnim srednjovjekovnim umjetninama od plemenitih kovina kojima je Dubrovnik obilovao. Svetački lik s brahijalija sv. Petilovrijevnaca i lik sv. Nikole mogu se likovno pripisati istom dubrovačkom zlataru i datirati u posljednju četvrtinu XIV. st.²² S vanjske

strane ruke je niz pozlaćenih kuglica, modni detalj koji se često nalazi u srednjovjekovnim grobovima.²³ Na bazi moćnika je natpis: +BRA. DISIPVLO.SANTOR. MAR.PETRI.LAVRENTII.ANDRE+. Ruka je zanimljiv rad domaće dubrovačke radionice, sa zahtjevnim figuralnim motivom. Poput svih ostalih moćnika i ovaj je bio pogrešno datiran u XV. stoljeće.²⁴ U posljednje vrijeme ipak ga se datira u četrnaesto stoljeće te povezuje s gradnjom crkve svete bokokotorske braće, Andrije, Lovrijenca i Petra, lokalnih svetaca koji se štiju samo u Dubrovniku i Kotoru.²⁵ (Sl. 23)

Prije spominjani drugi moćnik ruke sv. Vlah (VII.) pripadao je samostanu sv. Klare i poslije je pridružen onome u Moćniku prvostolnice. (Sl.

DAD), Rukopisna ostavština (dalje RO) don Nika Gji-
vanovića (dalje NG), CCCXIV/15: "(...) matricola con
tavole di argento figurate matricola con statuette e pi-
astre di argento (...)"; DAD, RO, NG, CCCIV/11: "(...)
dello volume membrariceno statuto della confraternita
religiosa dei beccari di S. Niccolò di Ragusa dell'anno
1378, legato in legno foderato di pelle, fregiata di argenti
indorati l'esterno l'effigie del santo Vescovo di Mira (...)".

23 Jelovina 1976, T. LVII, 8; Jurić 1992, str. 275.

24 Lentić 1987, str. 376.

25 Belamarić 2001, str. 346.

21 Polzer 2005, str. 39., slika 8.

22 Lupis 2005 C, 34-35; Državni arhiv Dubrovnik (dalje

Sl. 22. Detalj brahijalija s motivom zmaja (XXXIX.) svete bokokotorske braće Petilovrijevnaca iz Moćnika dubrovačke prvostolnice, Majstor fantastičnog bestijarija II, 14. st. (foto: Z. Alajbeg)

17) Treći, izgubljeni, prispio je u Dubrovnik 1459., u vrijeme nadbiskupa Jakova II. iz Recanatija, kao dar morejskog despota Tome Paleologa dubrovačkom građaninu Jurju Radovanoviću Chresmanu. Na tom izgubljenom moćniku nalazio se natpis koji je glasio: *TOMASO PALEOLOGO DESPOTA DEL PELOPONESO DONATO A GIORGIO RADOVANOVICH CIVI RAGUSEO 1452.*²⁶ Ovaj sačuvani moćnik desne ruke sv. Vlaha spominje se prvi put godine 1421. u samostanu sv. Klare, gdje se u samostanskoj crkvi nalazio i svečev oltar. Sačuvani gotički moćnik izradio je isti zlatar, hipotetski nazvan Majstorom II. fantastičnog bestijarija. Oplošje rukava prekriveno je iznimno kvalitetnim gotičkim florealnim ornamentom u kvadratičnoj mreži i okomitom vrpcom vitičastog ornamenta vinove lozice. Na dnu moćnika nalazi se eliptični medaljon sa stiliziranim akantovim listom i natpisom: *+BRAZIO DE. S. BLASIVS+*. Elegantni gotički moćnik desne ruke sv. Vlaha rađen je tehnikom iskucavanja po kvalitetnoj štanci. Ni ovaj moćnik nema tablicu s natpisom, dakle potvrđuje da se nije izvorno nalazio u prvostolnoj riznici, već ima urezan rimski broj inventara iz XIX. stoljeća. Istoj skupini moćnika pripada već spomenuti moćnik ruke iz dominikanskoga samostana s istovjetnom virovitom rozetom unutar četvorine. Na okomitoj iskucanoj vrpici nalaze se dva reljefa zmajskih glava, ženski lik duge kose i dva muška lika s prepoznatljivim gotičkim kapama svog vremena. Na ovom moćniku nalazio se zlatni prsten s početka XV. stoljeća s plavim safirom i glavom grifona, izrađen u tehnici *niello*.²⁷

Hipotetski Majstor II. fantastičnog bestijarija u punom je smislu umjetnik koji pripada europskoj gotici, s bogatim likovnim ansamblom motiva složene srednjovjekovne likovne imaginacije. Ova skupina moćnika većinom je iz crkve sv. Klare i sv. Stjepana na Pustijerni. Nepoznati dubrovački zlatar raspolagao je najstroženijim ikonografskim programom, uz složeni fantastični životinjski svijet i figuralne prikaze sofisticiranoga dvorskog života i lova na sokolove.

26 Lupis 2007, str. 355-364.

27 Lupis 2003, str. 175. Autor donosi i svu stariju literaturu koja spominje ovaj moćnik.

Sl. 17. Moćnik ruke sv. Vlaha (VII.) iz Moćnika dubrovačke prvostolnice, Majstor fantastičnog bestijarija II, 14. st. (foto: Z. Alajbeg)

Sl. 23. Detalj sa svetačkim likom u gotičkoj niši brahijalija (XXXIX.) svete bokoktorske braće Petilovrijenaca iz Moćnika dubrovačke prvostolnice, Majstor fantastičnog bestijarija II, 14. st. (foto: Z. Alajbeg)

LITERATURA

Belamarić 2001

J. Belamarić, 128. *Bras-reliquiaire (bras droit) de saint Pierre, saint Laurent et saint André, L'Europe des Anjou aventure des princes Angevins du XIIIe au XVe siècle*, Paris 2001, 346

Chevalier, Gheerbrant, 2007

J. Chevalier, A. Gheerbrant, *Rječnik simbola, mitovi, snovi, običaji, geste, oblici, likovi, boje, brojevi*, Zagreb 2007, 677

Domijan 1983

M. Domijan, *Riznica Župne crkve u Ninu*, Zadar 1983, 28-29

Eliade 2006

M. Eliade, *Slike i simboli. Eseji o magijsko-religijskom simbolizmu*, Zagreb 2006, 198-200

Fisković 1949

C. Fisković, *Dubrovački zlatari od XIII. do XVII. st.*, Starohrvatska prosvjeta, III, 1, Split 1949, 159

Giorgi 2007

R. Giorgi, *Santi giorno per giorno tra arte e fede*, Milano 2007, 432

Grgić 1972

M. Grgić, *Zlato i srebro Zadra i Nina*, Zagreb 1972, 167-169

Hilje 1999

E. Hilje, *Prilog o zlataru Francescu iz Milana*, Radovi Instituta za povijest umjetnosti, 23, Zagreb 1999, 47-56

Jakšić/Tomić, 2004

N. Jakšić i R. Tomić, *Zlatarstvo, umjetnička baština Zadarske nadbiskupije*, Zadar 2004, 97-120

Jelovina 1976

D. Jelovina, *Starohrvatske nekropole na području između rijeke Zrmanje i Cetine*, Split 1976, T. LVII, 8.

Jurić 1992

R. Jurić, *Srednjovjekovni nakit u Kaštelima*, Zbornik Kaštel Sućurac od prapovijesti do XX stoljeća, Split 1992, 275

Lanzi 2007

F. e G. Lanzi, *Come riconoscere i Santi e i Patroni nell'arte e nelle immagini popolari*, Milano 2007, 49

Lentić 1987

I. Lentić, *Zlatarstvo*, Katalog izložbe *Zlatno doba Dubrovnička*, Zagreb 1987, 375-376

Lupis 1996

V. B. Lupis, *Prilog poznavanju dubrovačkog zlatarstva XIV. stoljeća*, Peristil, 39, Zagreb 1996, 25-34

Lupis 1999

V. B. Lupis, *Nikola Paskov Papac, dubrovački zlatar iz prve polovice XIV. stoljeća*, Radovi Instituta za povijest umjetnosti, 23, Zagreb 1999, 43-46

Lupis 2001

V. B. Lupis, *Marin De Gosti – darovatelj dvaju moćnika katorskoj prvostolnici tijekom prve polovice 14. stoljeća*, Radovi Instituta za povijesti umjetnosti, 25, Zagreb 2001, 47-52

Lupis 2003

V. B. Lupis, *Doktorska disertacija Moćnik dubrovačke prvostolnice*, Zadar 2003.

Lupis 2004

V. B. Lupis, *Prilog poznavanju utjecaja toskanskog zlatarstva na dubrovačko zlatarstvo XIV. stoljeća*, *Dubrovnik*, 4, Dubrovnik 2004, 44-47

Lupis 2005 A

V. B. Lupis, *Historijat istraživanja i novi prilozi poznavanju najstarijeg sloja Moćnika dubrovačke prvostolnice*, Starohrvatska prosvjeta, III, 32, Split 2005, 129-148

Lupis 2005 B

V. B. Lupis, *Dubrovnik i Poljska, o kulturnim i političkim vezama hrvatskog juga i Poljske*, Zagreb 2005, 17-24

Lupis 2005 C

V. B. Lupis, *Nove spoznaje o starijem dubrovačkom zlatarstvu*, *Peristil*, 48, Zagreb 2005, 33-44

Lupis 2006

V. B. Lupis, *O dubrovačkim moćnicima sv. Vlaha iz XIV. stoljeća i vrličkom pojasu*, Starohrvatska prosvjeta, III, 33, Split 2006, 187-211

Lupis 2007

V. B. Lupis, *O kasnobizantskim zlatarskim likovnim utjecajima u Dubrovniku*, Starohrvatska prosvjeta, III, 34, Split 2007, 355-377

Mitić 1978

I. Mitić, *Ptice za lov poklon Dubrovačke Republike vladaru Napulja*, Anali Historijskog odjela Centra za znanstveni rad JAZU u Dubrovniku, XIV/XV, Dubrovnik 1978, 113-135

Muscetta, Rivalta 1968

P. Muscetta, P. Rivalta, *Poesia del Duecento e del Trecento*, Turin 1968, 114.

Petricioli 1969

I. Petricioli, *Osvrt na ninske građevine i umjetničke spomenike srednjeg i novog vijeka*, Radovi Instituta JAZU u Zadru, sv. 16-17, Zadar 1969, 347-350

Polzer 2005

J. Polzer, *A question of method: quantitative aspects of art historical analysis in the classifications of early trecento italian painting based on ornamental practice*, Mitteilungen des Kunsthistorischen Institutes in Florenz – Max-Planck Institut, sv. XLIX./1/2, Firenze 2005, 39, slika 8

Racinet 1989

A. Racinet, *The Historical Encyclopedia of Costume*, Hong Kong 1989, 140-141

Rebold Benton 1992

J. Rebold Benton, *The Medieval Menagerie, Animals in the Art of the Middle Ages*, New York 1992, 1-190

Seidel 1994

M. von Seidel, *Hochzeitikonographie im trecento*, Mitteilungen des Kunsthistorischen Institutes in Florenz, XXXVIII/1, Firenze 1994, 1-47

Skurla 1868

S. Skurla, *Moćnik stolne crkve dubrovačke, izvješće o drvu sv. Križa, pelenici Isukarstovoj i ostalijem moćima posvećenijem životom i smrti našega Spasitelja*, Dubrovnik 1868.

Stjepčević 1938

I. Stjepčević, *Katedrala sv. Tripuna u Kotoru*, Split 1938, 42
P. G. Tortora/K. Eubank, *Survey of Historic Costume a History of Western Dress*, New York 1999, 146

Watson 1979

P. F. Watson, *The Garden of Love in Tuscan art of the Early Renaissance*, Philadelphia/London 1979, 137

A Contribution to Knowledge of gothic Goldsmithing in Dubrovnik

Key words: *St. Mary Magdalene, reliquary, hand, foot, bestiary*

THE AUTHOR CONTINUES his research into the Reliquary of the cathedral in Dubrovnik. Certainly the most important Gothic exponent in the Reliquary is the reliquary bearing the hand of St. Mary Magdalene. It is realistically formed and it belonged to the Convent of St. Clare. It is decorated in front with a relief image of St. Mary Magdalene in a Late Gothic niche. The surface of the sleeve of this richly gilded brachial is covered with 18 medallions in three rows bearing portrayals of: a dragon, St. Peter, a lion, an unidentified saint, an eagle, the saint with a cross, an archangel, a basilisk, an unidentified saint, a griffin, an unidentified saint, a unicorn and an unidentified saint.

Certainly one of the most interesting items from the Dubrovnik Reliquary is the reliquary for the hand of St. Anthony the Abbot (XXXI), bearing images of falconry, while the image of a man and woman on this

reliquary are associated with amorous symbolism, exceptionally popular under the designation *caccia d'amore*, which has its literary foundation in Boccaccio's *Ninfale fiesolano*. The third reliquary examined is the brachial (XXXIX) of canonized Petilovrijenci brothers of Boka Kotorska, made of embossed, engraved and gilded silver. These reliquaries can be attributed to the hypothetical *Master of the 2nd fantastic bestiary*, who was in the fullest sense an artist that belonged to the international Gothic, with a rich artistic ensemble of motifs reflecting the complex medieval artistic imagination. Most of this group of reliquaries have their origins in the Church of St. Clare. An unknown goldsmith of Dubrovnik had at his disposal the most complex iconography, with a fantastic array of animals and figural portrayals of sophisticated courtly life and falconry.

